

مرحوم آية الله العظمى حاج

سید محمود شاهرودی

رضوان الله عليه

ولادت

آن مرحوم در سال ۱۳۰۱ یا ۱۲۹۳ قمری در قریه معروف به قلعه آقا عبدالله که از قراء اطراف شاهرود به شمار می‌رود دیده به جهان گشود، والدش مرحوم سیدعلی - ابن سیدعبدالله - از کشاورزان پرهیزکار آن سامان بود که خداوند متعال پنج پسر به نامهای سیدمحمود و سیدصادق و سیدعباس و سیدحسین و سیدحسن به او عطا فرمود. از میان این فرزندان سیدمحمود برجستگی خاصی داشت و علاقمند به ادامه راه جد بزرگوار خود آقا سیدعبدالله - که از علماء موجه و جلیل‌القدر حومه شاهرود بود - گشت و با اینکه در اوان کودکی پدر خود را از دست داد ولی با تشویق والده خود - که دوست می‌داشت فرزندش راه جد خود را برگزیند و در سلک علماء وارد شود - راه جد خود را انتخاب کرد.

تحصیلات و سفرهای علمی

آقا سیدمحمود با خواندن و نوشتن و قرائت قرآن مجید در زادگاه خود نزد معلم خصوصی آشنا شد ولی چون در آنجا کسی را نیافت که علوم عربی و مذهبی را از او فرا بگیرد لذا به بسطام سفر کرد و با ورود به بسطام با جدیتی کم نظیر به تحصیل پرداخت و حدت ذهن و استعداد ذاتی و شوق فطری او به علم و دانش باعث شد که در ضمن تحصیل، آموخته‌های خود را به دیگران تعلیم دهد.

سپس جهت ادامه تحصیل به مشهد مقدس سفر کرد و این سفر به جدیت و نشاط او افزود و لذا در آنجا ضمن تحصیل، به تدریس سطوح عالی، پرداخت و در سال ۱۳۲۸ (ه.ق) به نجف اشرف هجرت کرد و در آنجا از محضر بزرگان حوزه نجف از جمله: مدت ۱۸ ماه از مکتب درس مرحوم آیت الله آخوند ملا محمد کاظم خراسانی و سایر ائمه متمادی از مرحوم آیت الله

۱ - مؤلف کتاب «مؤلفین کتب چاپی» در جلد ۶ تاریخ ولادت را ۱۳۰۵ یادداشت کرده که صحیح نیست.

۲ - نسب شریف ایشان با ۳۳ واسطه به حسین اصغر بن زین العابدین بن الحسین علیهما السلام منتهی می‌شود و بنابراین از سادات حسینی هستند.

آقاضیاءالدین عراقی، و مرحوم آیت الله حاج میرزا حسین نائینی قدس الله اسرارهم بهره ها برد و دارای مراتب عالی اجتهاد و استنباط گردید، و به تدریس علوم حوزوی مشغول گشت و این توفیق را بدست آورد که حدود پنجاه سال تدریس خارج فقه و اصول داشته باشد و از این رو شهرت دانشش در شهرهای شیعه نشین، خاصه حوزه های علمی گسترده شد.

مرجعیت

پس از ارتحال مرحوم آیت الله سید ابوالحسن اصفهانی در سال ۱۳۶۵، جمع کثیری از مردم ایران و دیگر کشورهای اسلامی در امر تقلید به ایشان رجوع کردند و پس از فوت مرحوم آیت الله حاج آقا حسین طباطبائی بروجردی و نیز در گذشت مرحوم آیت الله حاج سید محسن حکیم مقلدان ایشان بیشتر شدند.

موقعیت علمی

معظم له در سن ۳۵ سالگی به رتبه اجتهاد نائل می شود و در نجف موقعیت علمی ایشان طوری بود که مرحوم آقا سید ابوالحسن اصفهانی و مرحوم آقاضیاءالدین عراقی و مرحوم حاج میرزا حسین نائینی به ایشان لقب ذوالشهادتین داده و چنانچه می خواستند اجازه اجتهادی به کسی بدهند به ایشان محول می کردند تا امتحان کند و اجازه اجتهاد ایشان را بمنزله تصدیق اجتهاد از طرف دو نفر قبول می کردند.

آثار مکتوب

- از مرحوم آیت الله شاهرودی مؤلفات زیر باقی مانده است:
- ۱- تقریرات بحث آیت الله آقاضیاءالدین عراقی.
  - ۲- تقریرات اصول و فقه آیت الله میرزا حسین نائینی.
  - ۳- حاشیه بر عروة الوثقی ط نجف، ۱۳۸۲ ق، ۱۹۴ صفحه.
  - ۴- حاشیه بر وسیلة النجاة ط نجف، ۱۳۶۶ ق، ۱۵۰ صفحه.
  - ۵- رساله عملیه ط ۱۳۶۶.
  - ۶- ذخیره المؤمنین ط نجف، ۱۳۸۲ ق، ۲۱۴ صفحه.
- در کتاب الامام الشاهرودی ص ۴۸ - ۴۷، تألیفاتی برای آن مرحوم ذکر شده که

مورد تردید بعضی از شاگردان قدیمی آن مرحوم قرار گرفت و لکن اگر حقیقت هم داشته باشد تا کنون به چاپ نرسیده است.

ضمناً تقریرات قسمتی از درسهای معظم له را افراد زیر نوشته اند:

- ۱- حاج شیخ محمدابراهیم جتاتی - حج - در ۵ جلد، چاپ شده است. جلد آخر، تکمله تقریرات محسوب می شود که درباره کفارات بوسیله شخص مقرر نوشته شده است.
- ۲- حاج شیخ حسین وحید همدانی - اجاره - در یک جلد، چاپ شده است.
- ۳- فرزندش آقای سیدمحمد شاهرودی، تقریرات ایشان هنوز چاپ نشده است.

آثار

تجدید بناء و ترمیم مدارس و مساجد زیر:

مدرسه قزوینی در نجف اشرف.

مدرسه بخارائی در نجف اشرف.

مدرسه محمودیه در فاروج.

ترمیم مدرسه زاهدان.

شروع به ساختمان مدرسه و کتابخانه ای در فومن.

ساختمان مسجدی در جاجرم.

مسجد معصومیه و مسجد دیگری در بجنورد.

مسجدی در گنبدقاپوس.

مسجدی در زاهدان.

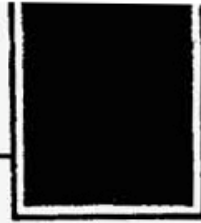
مسجد جامعی در کلاله.

مسجد جامعی در دامیان.

مسجدی در طیبیات.

مسجد و حسینیه ای در کابل.

و شهرک الامام الشاهرودی... این شهرک با ۱۲۴۰۰۰ مترمربع در نزدیکی آرامگاه «کمیل بن زیاد اسدی» - ما بین نجف اشرف و کوفه - واقع شده و آن مرحوم تصمیم داشت که در آن، یکصد باب منزل مسکونی و یک مدرسه ابتدائی و یک درمانگاه و یک زایشگاه جهت رفاه اهل علم احداث کند، زمین خریداری شده وقف و چهار دستگاہ ساختمان آن در

حال حیات آن مرحوم به اتمام رسید و شش باب هم بعد از فوتشان ساخته شد تا اینکه رژیم ضد اسلامی عراق بیت مرحوم شاهرودی را از نجف اخراج نمود و بقیه عملیات ساختمانی متوقف ماند.

وازمند و پیچیدن نسخه های آنان قراردادی منعقد کرده بودند.

فرزندان آن مرحوم

از مرحوم آیت الله شاهرودی سه پسر و چهار دختر به یادگار مانده است:

۱ - آیت الله حاج سید محمد حسینی شاهرودی که چند سالی است در قم اقامت دارند.^۱

۲ - حجة الاسلام والمسلمین، آقای حاج سید علی حسینی شاهرودی که اکنون در شاهرود سکونت داشته و اقامه جماعت در مسجد صاحب الزمان شاهرود را به عهده دارند.

۳ حجة الاسلام آقای حاج سید حسین شاهرودی.

ملکات روحی و ارزشهای اخلاقی

وَلَقَدْ وَرَّثْنَا مِنَ النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ خُلُقًا كَزَهْرِ الرُّؤُوسَةِ الْمَطْلُولِ^۱

زهد و تقوای مرحوم حضرت آیت الله شاهرودی به حدی رسیده بود که در محاورات مردم به عنوان ضرب المثل استفاده می شد و ما به نقل یکی دو نمونه از زهد و تقوی این مرد بزرگ اکتفاء می نمائیم و آن این است:

در سنه هزار و سیصد و چهل و نه (۱۳۴۹) قمری بود که حاج آقا احمد معین بوشهری آب را به وسیله لوله کشی از کوفه به نجف اشرف که مردم خیلی از بی آبی در مضیقه بودند، آورد و

۱ - ترجمه احوال ایشان در کتب زیر آمده است: الامام الشاهرودی / ۹۸، اختران تابناک ج ۱ / ۵۱۳، گنجینه دانشمندان ج ۵ / ۳۶۸، معجم رجال الفكر والادب فی النجف خلال الف عام / ۲۳۸، تاریخچه زندگانی مرحوم آیت الله العظمی... حاج سید محمود حسینی شاهرودی که خطی است.

۱ - از اشعار علامه سید محسن امین در رثاء محقق متبع محمد بن عقیل علوی حضرمی (ره).

مجرای آن را در «جریده» که یکی از محلات نجف است قرار داد، و سقاها از آن آب می بردند و به مردم نجف می رساندند.

طولی نکشید که دولت عراق آن آب را غصب کرد و حاج آقا معین پس از اینکه اعلان نمود استفاده از آن آب غصب است روانه بغداد شد که احقاق حق کند.

سقاها از آن آب اجتناب نمودند ولی دولت ایشان را مجبور کرد تا از آن آب ببرند و به مردم برسانند، در همین موقع بود که حضرت آیت الله شاهرودی از مصرف آن آب خودداری نمود و همه روزه روانه محلی بنام «جدول» — که در سمت غربی نجف است و تقریباً تا نجف سه کیلومتر فاصله دارد — می شدند و به قدر مایحتاج خود آب می آوردند، در این رابطه چندین بار با مأموران آن رژیم درگیر شدند، زیرا مزدوران رژیم این عمل را تخطئه حکومت عراق قلمداد می کردند. این عمل همچنان بمدت چهل روز ادامه داشت تا اینکه ایشان حاج آقا معین یا وکیل وی را دیده و اجازه گرفتند که از آن آب مصرف نمایند.^۱

داستان دیگری در همین خصوص (زهده) نقل شده که چون معظم له قبل و بعد از مرجعیت در منزل استیجاری زندگی می کردند جمعی از علاقمندان ایشان مبلغ پنج هزار دینار کویتی آوردند که خانه ای برایش تهیه کنند، معظم له می پرسند آیا این پولها از آن من است؟ عرض می کنند بلی، در همان جلسه رو به فرزندش آقا سیدعلی کرده و می فرماید: این پولها را به دینار عراقی تبدیل کنید و به مصارف ضروری حوزه های علمیه نجف و کربلا و سامراء برسانید. همین جمع در سال بعد مبلغی پول می آورند و منزلی اتیاع کرده و سند آن را به نام ایشان منتقل نموده و معظم له را در مقابل عمل انجام شده قرار می دهند و با اصرار ایشان را به منزل جدید منتقل می کنند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

پرهیز از رفاه طلبی

برخی از مقلدین کویتی ایشان تصمیم می گیرند جهت رفاه حال مرحوم شاهرودی از مالی که خمس آن را پرداخته بودند، ماشین سواری برای ایشان بخرند، آقا به مجرد اطلاع مانع این اقدام شدند. تا اینکه درسفرشان به کویت، — در مسیر حج — یکی از تجار

۱ — اختران تابناک ج ۱/ ۵۱۴ (به نقل از کتاب الامام الشاهرودی)، الامام الشاهرودی / ۵۰.

کویتي (آقای قبازد) ماشینی به معظم له اهداء کرد.

توکل

در یکی از ماهها جهت پرداخت شهریه و دیگر مصارف حوزه ها پولی نرسیده بود، آقا سیدعلی (فرزند ایشان که مسئول امور مالی بیت بوده) مضطرب و نگران نزد پدر می آید و عرض می کند روز آخر ماه است، پولی کافی در اختیار نداریم و به نانوایان و داروخانه ها هم مقروضیم، اول ماه هم بایستی شهریه بدهیم و پولی نداریم.

آقای شاهرودی توجهی به این گفتار نمی کنند، و می فرمایند: به من چه ربطی دارد خود امام زمان (عج) باید درست کند، چرا من غصه اش را بخورم بعد اضافه کرد ای کم اعتقاده عجله نکنید.

پس از اینکه پاسی از شب گذشته و مرحوم شاهرودی بعد از صرف شام آماده استراحت بودند، ناگهان در منزل را پیرمردی می کوبد، درب را باز می کنند، پیرمرد با زبان محلی می گوید، با سید کار دارم، می گویند اکنون که وقت ملاقات نیست، بروید صبح تشریف بیاورید، پیرمرد اصرار می کند، سید متوجه می شود و صدا می کند، بگذارید بیاید، پیرمرد وارد می شود و دست آقا را می بوسد و چهارده هزار دینار تقدیم می کند و می رود!

آنگاه آقای شاهرودی رو به فرزند ان خود کرده و می گوید: ای کم عقیده ها ما صاحب داریم، حالا پولها را بردارید و درب منزل مقسمین و طلبکارها بپزید!

رقت قلب

از خصوصیات دیگر ایشان رقت قلب و مهربانی او بود، بطوری که اگر برای اهل علم و یا غیر اهل علم گرفتاری پیش می آمد فوق العاده متأثر می گشت و در رفع آن کوششها می کرد و اگر توانائی نداشت به حرم حضرت امیر(ع) مشرف می شد و برای رفع گرفتاری آن مؤمن دعا می کرد.

عشق به سید الشهداء (ع)

ویژگی دیگر ایشان علاقه وافر به امام حسین علیه السلام بود و بسیار برای شرکت در مجالس مرثیه ابا عبدالله (ع) مقتید بود، بطوری که اگر در بین راه که برای درس می رفتند به

مجلس عزاداری بر می‌خوردند، نخست مدتی کوتاه در آن مجلس شرکت کرده و آنگاه در مجلس درس حاضر می‌شدند و در مجالس عزاداری هم بر مصائب شهدای کربلا شدیداً می‌گریستند و تا آخر عمر هم پیاده به کربلا مشرف می‌شدند که در حدود ۲۶۰ مرتبه این کار را انجام دادند.

اهتمام به نظارت همگانی

خصوصیت دیگر ایشان سعی بلیغ معظم له در امر به معروف و نهی از منکر بود که پس از انجام این فریضه دینی اگر طرف از عمل زشت خود دست بر نمی‌داشت و همچنان سرکشی می‌کرد، مرحوم آقای شاهرودی تهدید به نفرین می‌کرد و در واقعه‌ای هم نفرین کرد و بر اثر نفرین ایشان در مدتی کوتاه بسیاری از اعضاء خانواده‌ای که با رقص و پایکوبی راحتی را از آنان سلب می‌نمودند - و نه تنها به امر به معروف سید و قعی نمی‌نهادند که استهزاء نیز می‌کردند - هلاک گردیدند و این داستان در بین مردم آنجا اشتهار یافت و گاهی یکی به دیگری می‌گفت که اگر فلان کار را نکنی به نفرین آیت الله شاهرودی مبتلا می‌شوی.

سفر حج

سطح زندگی آن مرحوم خیلی عادی و در ردیف پائین بود و از این رو خود را مستطیع به استطاعت مالی نمی‌دید، تا اینکه در اواخر عمرش فردی نیکوکار از اهالی کویت به نام «حاج علی لاری» مخارج تشرّف ایشان به حج را به عهده گرفت و معظم له به استطاعت بدلیّه مستطیع گردید، ولیکن به علت ضعف مزاج و اینکه سفر ایشان چون سفر یک مرجع تقلید شیعه بود و قهراً افرادی باید همراه داشته باشند و مستلزم مخارج زیادی بود، راضی به این سفر نبوده از این رو از حضرت آقای جتاتی می‌خواهند که در مباحث درس ایشان مروری کرده و ملاحظه کند که آیا راهی برای قبول نکردن این پول، وجود دارد یا نه؟

آقای جتاتی بعد از مراجعه، به عرض ایشان می‌رساند که شما سر درس این روایت را قبول کردید که:

مَنْ عَرَضَ عَلَيْهِ الْحَجَّ وَلَوْ عَلَىٰ جِمَارٍ أَجْدَعَ مَقْطُوعِ الدَّنْبِ قَابِي فَهُوَ مُسْتَطِيعٌ لِلْحَجِّ.^۱

۱ - وسائل الشیعة ج ۸ - ابواب الحج و شرائطه - باب ۱۰ - ح ۷.

« برای کسی که هزینه حج بذل می‌شود باید حج کند ولو آنکه مرکب او الاغ گوش و دم بریده باشد» از این رو حیثیت و شرف را در استطاعت بذلیه معتبر ندانسته‌اید. خلاصه راهی وجود ندارد مگر آنکه باذل از بذل خود برگردد، به دنبال این گفتگو برای اینکه باذل را از بذل منصرف کنند به نزد وی می‌فرستند و می‌گویند که خرج سفر حج ایشان زیاد است، با ذل می‌گوید تمام مخارج را تأمین می‌کنم، بدین جهت ایشان به سفر حج مشرف می‌شوند.

(تفصیل بیشتر داستان سفر حج آقای شاهرودی در کتاب «الامام الشاهرودی» از ص ۷۵ به بعد آمده است.)

اسامی چند نفر از شاگردان ایشان

آیات و حجج:

- ۱ - حاج سید مرتضی فیروزآبادی.
- ۲ - مرحوم حاج شیخ محمدعلی توحیدی تبریزی.
- ۳ - حاج شیخ باقر شریعت اصفهانی.
- ۴ - حاج سید محمد شاهرودی (فرزند ایشان).
- ۵ - حاج شیخ مسلم ملکوتی.
- ۶ - حاج شیخ جواد تبریزی.
- ۷ - حاج سید جعفر مروج شوشتری.
- ۸ - حاج سید جعفر کریمی.
- ۹ - حاج شیخ محمد علی علمی اردبیلی.
- ۱۰ - حاج شیخ علی اصغر دانش پژوه.
- ۱۱ - حاج شیخ محمد ابراهیم جتانی تاشی شاهرودی.
- ۱۲ - حاج شیخ محمد رضا رضوانی خمینی.
- ۱۳ - حاج شیخ حسین وحیدی همدانی.
- ۱۴ - حاج شیخ غلامرضا باقری اصفهانی.
- ۱۵ - حاج شیخ باقر شریعت اصفهانی.

تاریخ فوت و مدفن

در ۱۸ شعبان ۱۳۹۴ قمری در سن ۹۳ سالگی (یا یکصد و یک سالگی اگر تولدش ۱۲۹۳ باشد) از این دارفانی رحلت نمود و روح ملکوتی اش به اوج اعلی، برای لقای محبوب با پروبال گسترده علم و عمل به پرواز درآمد، جنازه وی به کربلا حمل و در آب فرات در محل خیمه گاه امام حسین (ع) غسل داده و کفن گردید و به دور حرم مطهر امام حسین (ع) و حضرت عباس (ع) طواف داده و سپس به نجف بازگردانده شد و در روز جمعه از مدرسه جامعه نجف اشرف تشییع و در صحن مطهر مولا علی (ع) در مقبره مرحوم شیخ جعفر شوشتری و مرحوم آیت الله حاج شیخ عبدالله مازندرانی و مرحوم آشتیانی بزرگ به خاک سپرده شد. امید است روح پاک آن فقید سعید از رحمت سرشار پروردگار برخوردار باشد.

مدارک مقاله:

- در این مقاله علاوه بر مدارک زیر از محضر آیت الله سید محمد شاهرودی استفاده شد.
- ۱ - اعلام الامامیه - الكتاب الثالث - «الامام الشاهرودی» تألیف حجة الاسلام والمسلمین سید احمد حسینی.
  - ۲ - اختران تابناک ج ۱/۵۱۴.
  - ۳ - معجم رجال الفكر والادب ... / ۲۳۸.
  - ۴ - ماضی النجف وحاضرها ۳/۳۸.
  - ۵ - گنجینه دانشمندان ج ۵/۳۶۵.
  - ۶ - علمای بزرگ شیعه از کلینی تا خمینی.
  - ۷ - شخصیت / ۳۴۷.
  - ۸ - مؤلفین کتب چاپی ج ۶/۴۰ و ۴۱.
  - ۹ - تاریخچه زندگانی مرحوم آیت الله العظمی مرجع عالیقدر شیعه آقای حاج سید محمود حسینی شاهرودی از محمد مهدی باقری شاهرودی (خطی).
  - ۱۰ - مشاهیر دانشمندان اسلام ج ۴ (بخش استدراکات) ۳۸۸.
  - ۱۱ - وفيات العلماء از جلالی شاهرودی